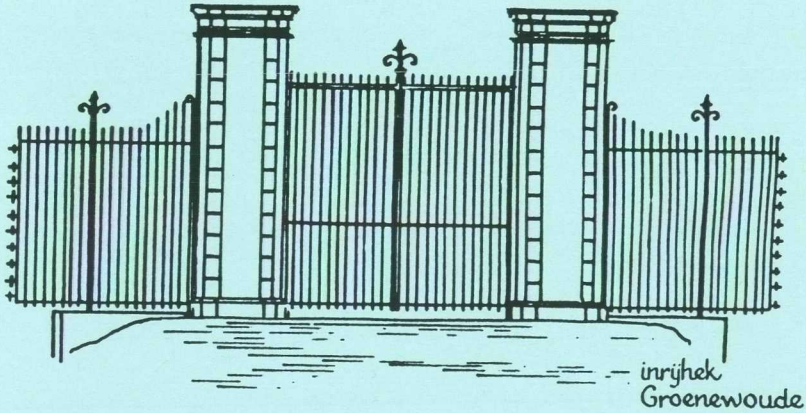

Mededelingenblad

Stichting Oud Woudenberg

Redactie: G.D. Marringa (koördinator)
H. Schouten
Th. van Straalen
J.J. Timmer

Redactie-adres:
Tromplaan 15, 3931 AG Woudenberg, tel. (03498) - 62328.

De Stichting Oud Woudenberg, opgericht 15 december 1955,
stelt zich ten doel:

1. Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard betrekking hebbende op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.
 2. Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.
 3. Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in het verleden en heden.
-

Sekretariaat: J. van Lambalgen, Vermeerlaan 6,
3931 TW Woudenberg.
tel.nr. (03498) - 65509.

Donatie minimaal f 15,00 per jaar.
Aanmelding als donateur graag bij de sekretaris van de stichting.
Postgironummer 2057783.
Rekeningnummer Rabobank Woudenberg 3724.34.401.

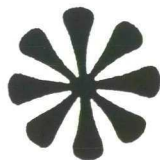
De Oudheidkamer aan de Schans nr. 20 is geopend op iedere tweede vrijdag van de maand van 19.00 tot 20.30 uur.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgeefster.

ISSN: 0927 - 9792

INHOUD

Jaarlijks uitstapje	pag. 584
Oorlog 10 t/m 14 mei 1940 rond de Grebbelinie (deel II)	pag. 587
Bazar voor het Groene Kruis	pag. 590
Hannes van Wombarg op zijn praatstoel	pag. 591
De trouwe dienstknecht	pag. 593
Stichtse Historische Reeks	pag. 598
Jaarverslag	pag. 598
Bestuursmededeling	pag. 603

JAARLIJKS UITSTAPJE

Ook dit jaar willen wij zoals gebruikelijk in de maand september voor onze donateurs onze jaarlijkse excursie houden en wel op **WOENSDAG 14 SEPTEMBER**.

In tegenstelling tot enkele voorgaande jaren, waarin onze tochten in oostelijke richting voerden, willen wij ons dit jaar richten op het zuid-westen en nader kennis maken met de oudste stad van Nederland, Dordrecht en omgeving.

Voor de middag hopen wij bij het bezoekerscentrum "De Hollandse Biesbosch" aan boord te gaan van een rondvaartboot "Groeneplaat", om een vaartocht door een van de mooiste en oudste natuurgebieden van ons land De Biesbosch te maken.

Dit waterrijke gebied, met zijn vele killen en kreken, heeft een bijzondere flora en fauna en is aangemerkt als Nationaal Park. De "Groeneplaat" is uitsluitend voor ons gezelschap gereserveerd, zodat wij gezellig onder elkaar als varende tussen de kreken en kronkelige watertjes en van een wilde wirwar van wilgen, riet en honderden andere soorten bomen en planten zullen kunnen genieten van dit unieke natuurgebied op de grens van Noord Brabant en Zeeland.

Aan boord van de "Groeneplaat" zal koffie worden gedronken, die na de rit van Woudenberg best zal smaken. De bemanning van de "Groeneplaat" zal ons gedurende twee uur door De Biesbosch loodsen en ons daarbij wijzen op de vele bijzonderheden in dit gebied.

Nadat de boot bij het bezoekerscentrum is afgemeerd, vertrekken wij met de bussen van Van Vlastuin naar het restaurant "De Witte Zwaan" in Lage Zwaluwe om aldaar de lunch te gebruiken en vervolgens naar het oude centrum van Dordrecht te rijden.

Dordrecht is een stad met honderden monumenten, een historisch oud-hollands havenkwartier en wordt wel aangeduid als een eiland vol historie, natuur en recreatiemogelijkheden. Kortom een stad die de moeite waard is voor een bezoek.

In Dordrecht zijn twee mogelijkheden, t.w.

- a. een rondleiding met gidsen van de VVV door de historische binnenstad met zijn vele monumentale panden en andere bezienswaardigheden en
- b. een bezoek aan de Grote of Onze Lieve Vrouwe Kerk en het museum "Mr. Simon van Gijn".

Na de stadsbrand in 1457 werd de laatgotische Kruiskerk met zijn prachtige interieur herbouwd. Dit interieur bevat zuilengalerijen, spitsbogen, sterrengewelf, barokorgel uit 1672, een indrukwekkende witmarmere gebeeldhouwde preekstoel, koorbanken en een bronzen koorhek. Een uniek stuk bouwwerk en bouwkunst.

Het museum Mr. Simon van Gijn is het huis van een verzamelaar. Dit 18e-eeuws patriciërs huis heeft vele prachtige stijkkamers met antiek meubilair, oud zilver en prachtig oud speelgoed, alles bijeen gebracht in een prachtig oud pand.

De informatie over Dordrecht en omgeving geven ons het vertrouwen dat een bezoek aan deze stad beslist de moeite waard is en wij hopen dat velen zich voor deze excursie zullen aanmelden.

Het programma voor woensdag 14 september a.s. ziet er als volgt uit:

- 8.30 uur Vertrek met bussen van de firma Van Vlastuin vanaf de brandweerkazerne aan de Schans.
- 10.00 uur Aan boord van het m.s. "Groeneplaat" bij het bezoekerscentrum "De hollandse Biesbosch" (tel. 078 - 211311).

Aan boord zal koffie met gebak op ons wachten en gedurende twee uur varen wij door dit prachtige oude natuurgebied.

12.00 uur Vertrek naar Lage Zwaluwe, waar wij om 12.30 uur worden verwacht in "De Witte Zwaan", Plantsoen 3, (tel. 01684 - 4455), voor het gebruik van een koffie maaltijd.

14.00 uur Keuze uit de mogelijkheden A of B:
A. stadswandeling door de historische binnenstad van Dordrecht o.l.v. VVV-gidsen. Duur van deze wandeling 2 uur.
B. een bezoek aan de Grote of Onze Lieve Vrouwe kerk en aan het museum Mr. Simon van Gijn. Duur van deze bezoeken \pm 2 uur.

Na afloop van het programma A of B bestaat er voor de liefhebbers nog gelegenheid tot winkelen in het centrum van Dordrecht. Wel dient men er voor te zorgen om uiterlijk 17.00 uur weer aanwezig te zijn bij de bussen. De plaats van verzamelen zal in de bus bekend worden gemaakt.

17.00 uur De bussen staan gereed voor vertrek naar Woudenberg en via een toeristische route hopen wij om \pm 18.30 uur weer bij De Schans aan te komen.

De kosten van deze excursie bedragen f 50,- p.p.. Dit zijn de kosten van de toeringcar, koffie met gebak, de koffiemaaltijd, de kosten van de boottocht, bijdrage voor programma A of B en de fooi voor de chauffeur.

U wordt verzocht het bijgesloten aanmeldingsformulier uiterlijk **8 september a.s.** in te leveren bij de penningmeester van de Stichting, de heer H. Wildschut, John F. Kennedylaan 13 te Woudenberg (tel. 03498 - 61266), onder gelijktijdige betaling van de kosten

d.m.v. overmaking naar de postrekening 205 7783 of op rekeningnummer 37.24.34.401 bij de Rabobank te Woudenberg t.n.v. de Stichting Oud Woudenberg.

Vergeet u ook niet aan te geven uw keuze voor programma A of B?

P.S. Er worden voor deze excursie twee bussen ingezet en vol is vol en wie het eerst komt het eerst maalt; aarzel dus niet met uw opgaaf!!

De excursiecommissie

mw. J.H. Blokhuis
M.J. Hendrikse
H.G. Moesbergen
W. van der Wiel

OORLOG 10 T/M 14 MEI 1940 ROND DE GREBBELINIE (DEEL II)

Vervolg op pagina 567 Mededelingenblad nr. 41.

Inmiddels was de avond gevallen en deze ging over in de nacht. Die nacht is de hel over ons losgebarsten. Naarmate de nacht vorderde namen wij grote aktiviteit in het voorterrein waar. Zoeklichten flitsten aan en lichtsignalen over het gehele front wekten de indruk alsof een grote troepenmacht zich voor de aanval gereedstelde. Wij hebben met tussenpozen een stormvuur afgegeven en de artillerie heeft op onze aanvraag enige vuurconcentraties voor ons gelegd. Tot het aanbreken van de dag bleef het onrustig. In de prille morgen van de tweede Pinksterdag hebben wij ons enige rust gegund. Tot het middaguur bleef het kalm. Wij kregen zelfs officieel het bericht door, dat er geen troepenconcentraties van betekenis in het voorterrein waren. Omstreeks 12.00 uur ging de rust plotseling verloren in

een gefluit van projectielen. Aanvankelijk verkeerden wij in de veronderstelling, dat het eigen vuur was, omdat de projectielen voor de stelling insloegen. Toen later echter het vuur verlegd was, lag het erachter. Toen begrepen wij, dat wij een vijandelijke artillerie beschieting kregen. Met pijnlijke nauwkeurigheid vielen "de gillende keukenmeiden", zoals de soldaten de 15 c.m. granaten betitelden, op of nabij de stelling en de commandoposten, welke laatsten stuk voor stuk een beurt kregen. Ook onze artillerie kwam in werking en van tijd tot tijd legden onze mitrailleurs een gordijn van vuur voor de stelling. Niet alleen artillerie vuur kregen wij, doch ook vuur van automatische geweren. Dit vuur kwam ook evenals andere dagen, maar nu in heviger mate, van achteren.

Dit vuur in de rug, ongetwijfeld afkomstig van parachute-troepen, was het meest verontrustende. Je wist niet van waar het kwam, want het was om ons heen, links en rechts vanuit struiken en bomen. Het artillerie duel duurde voort, terwijl de zon ter kimme neeg. Dan opeens, het eten was net gebracht, een ordonnans, alle sectiecommandanten op de Commandopost van de kapitein. Daar was juist de verbinding met het bataljon, die verbroken was geweest, hersteld. Toen gaf de kapitein ons het verbijsterende bericht: "Wij trekken terug". Terugtrekken, terwijl daags te voren de Commandant-Veldleger nog bevolen had: "sneuvelen ter plaatse". Dat bericht moest vals zijn. Wij wilden het niet geloven. Nogmaals het bataljon opgebeld, het was toen 19.30 uur; neen het bericht was goed. Het gehele regiment trok terug; er bleef alleen een scherm van een groep per sectie. Het was voor het eerst in deze oorlog, dat wij onthutst waren. Een stelling prijs geven, die nog volkomen gaaf was, op een paar treffersgaten na in het vak van de derde sectie, die gemakkelijk gedicht kon worden. Wij begrepen het niet en wij begrijpen het nu nog niet. Orders zijn orders en zij het met een bloedend hart, gaven wij het bevel voor de terugtocht. Mijn ordonnans, die blijken had gegeven van voorbeeldige

moed, vond ik huilend op mijn commandopost. Het opgeven van een stelling, die wij tot de laatste man en de laatste patroon hadden willen verdedigen, was hem te machtig geworden. Op het laatste moment heb ik de kapitein nog gesmeekt te blijven en allen zouden gebleven zijn, maar terecht mocht hij de verantwoording voor zoveel mensenlevens niet nemen. Ik heb afscheid genomen van mijn mensen die achterbleven in de overtuiging dat het een afscheid voor eeuwig was.

Wij zijn teruggetrokken, eerst naar Woudenberg en vandaar naar Bunnik, waar ik met de staart van de compagnie 's morgens om 6.30 uur aankwam. Daar werd mijn laatste hoop vernietigd. Ik had gedacht binnen de Vesting-Holland de laatste strijd te strijden en nu bleek er geen Vesting-Holland te zijn. De forten waren niet of slecht bezet en wat mij het meeste trof, er was geen waterlinie. De roemruchte Hollandse Waterlinie met daarachter een gordel van beton en staal, zij bestond slechts op papier. Op het kasteel Oud-Amelisweerd hebben wij een paar uur gerust. Daarna ging het op Utrecht aan. De bevolking stond aan de deuren met brood en koffie, thee, melk. Men gaf chocolade, sigaretten, sigaren, lucifers, limonade.

Kortom met gaf wat men had. Hier was het Nederlandse Volk één met de weermacht. Maar even later bemerkten wij het tegendeel. Een Nederlandse troepenmacht moest zich op zijn terugtocht door een Nederlandse stad beveiligen door de ramen te doen sluiten en de burgers van de straat te verjagen.

Door Utrecht zijn wij heen getrokken achter het Merwedekanaal. Daar aangekomen in de Gemeente Jutfaas, hielden we halt. Daar lag het Nederlandse leger, achter een kanaaldijk in het vrije veld, zonder enige dekking. Toen hebben wij ingezien, dat verzet nutteloos was. Er bereikten ons berichten dat de Moerdijk genomen was. De vijand zat al in de ruw; wij waren omsingeld. En toch hadden wij nog gevochten, als er een bevel, een redelijk bevel, gekomen was. Maar er kwam niets. Die dag

van niets doen en wachten heeft de troep een grotere morele schok gegeven dan de vier voorafgaande dagen van activiteit, ook al floten daar de kogels en de scherven ons om de oren. In de namiddag daalde een regen van zwarte vlokken op ons neer. Eerst begrepen wij niet wat het was. Later hoorden wij het, Rotterdam, onze stad was gebombardeerd en ging voor een deel in vlammen op. De spanning werd ondragelijk.

Toen gebeurde het, het vreselijke, het onvermijdelijke; het was ongeveer 6.00 uur toen de kapitein terug kwam van de majoor. Tranen stonden in zijn ogen. De compagnie werd verzameld en hij vertelde in korte treffende woorden, met bewogen stem. Het was in al zijn eenvoud een dramatisch toneel. Een compagnie-commandant, die zijn strijdmakkers moest mededelen, dat al hun opofferingen tevergeefs waren geweest. Het ultimatum was aanvaard, het leger had gecapituleerd! Het simpele woord: "Ik ben geen officier meer, jullie zijn geen soldaten meer", het brak onze laatste weerstand. Snikkend zijn wij elkaar in de armen gevallen, officieren en soldaten. Nederland was geen Nederland meer. De oorlog was voor ons teneinde. Ons restte slechts, de Hemel te vragen ons de kracht te schenken dit schier ondragelijk leed te dragen als een man.

Utrecht, 23 mei 1940.
Opgemaakt door Vaandrig Van Riet.

Bewerkt door
G.D. Marringa.

BAZAR VOOR HET GROENE KRUIS

Op 2 juni 1950 opende de voorzitter, oud burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg, de bazar ten bate van het Groene Kruis. De opbrengst was voor de

wederopbouw en inrichting van het gebouw. Er kwam veel steun van het Rijk, maar niet voldoende om alles te kunnen bekostigen.

Jhr. W.H. de Beaufort bood een in hout gesneden voorstelling aan van de Barmhartige Samaritaan, welke een plaats had in de gevel van het oud gebouw, dat in 1945 bij de bevrijding werd verwoest. Deze houtsnede bleef echter ongeschonden. Spreker bood haar aan om geplaatst te worden in het nieuwe gebouw.

Speciaal werden met name bedankt de echtgenotes van burgemeester Hosang en notaris Holsheimer, die veel voorbereidend werk met het gevormde damescomité hebben verricht, alsmede H. van Bentum voor het beschikbaar stellen van de garage. De netto opbrengst was f 5.800,-.

Bron: De Nieuwe Holevoet 7-6-1950.

In het nieuwe onderkomen van het Groene Kruis is thans o.a. Makelaarskantoor Woudenberg gevestigd en de muziekzaak van de heer Van Beek.

Bewerkt door G.D. Marringa.

HANNES VAN WOMBARG OP ZIJN PRAATSTOEL

't Greune Kruus.

Wat was 't dee zaoterdagaovond druk op de bazar van 't Greune Kruus in Wombarg. Je kon over de koppen wel lopen. En heet, dat 't er was. Je most aldeur maor drinken. Maor op de bazar was 't erg gezellig. Wat hebben die daomes van het comité zich uuttesloofd um alles goed veur elkaor te kriegen en zi bin daorin dan ook wonder goed geslaogd. Alle hulde en lof veur die daomes. Maor ok hulde en dank an al die aandere minsen die wat veur de bazar ofgestaon hebben en dat was een

hele boel.

In de grote garage van Van Bentum waoren rondum taofels opgesteld en die laogen vol met allerlei nuttige en fraoie dingen. Oe gaot 't niet an um die hele bazar te beschrieven, maor over een paor aordigheidjes wou'k wel iets zegen.

Een bakker had een groot krentenbrood zo as ze in Iveriesel en Drente an een kraomvrouw geven van $1\frac{1}{2}$ meter lang. Dat was mit Fidelio veurop en half Wombarg der achter naor de bazar gebrocht. Je mocht raojen hoe zwaor 't was en as je 't antwoord inleverde, stopte je miteen wat geld in een busje veur 't Greune Kruus. Dat brocht nog heul wat op. Burgermeester Hosang het 't brood geweugen en 't weug precies 34 pond en $4\frac{1}{2}$ ons. Ik had ok meegeraoje en wel 34 pond en 7 ons. Dat was veur mien doen nog al knap, went ik het niet veul verstaand van bakkerszaoken.

Alleen kan ik wel pruyen of 't brood lekker is. Der waoren echter aanderen die der korter bie waoren en die mochten 't brood saomen delen. Ik greep der naost.

't Leukste was de verkoop van een keu (varken). Dat gung op Amerikaonse manier. Der zaoten vier kerls bie mekaor. De eerste had 't keu op z'n schoot, de tweede was Aorie Koudies van de keuperaotie (coöperatieve boerenleenbank en handelsvereniging). Die most de verkoop leiden. Hie had zo'n papieren trechter voor z'n b (veur z'n mond wil 'k zegen) en daor praotte hier deur. Wat kon die kerl schreuwen, nog harder dan 't vaarken. Dan had je Kees de Kruuf. Die had de wekker in z'n haand. Hie dee daor soms wel wat raor mee. Ik denk, dat ie hem dan iets achteruut zette. Naost de Kruuf zat de veearts. Die most natuurlijk ingriepen as 't varken us wat overkwam. Maor 't gung best. 't Keu was afkomstig van Kees de Kruuf en 't had dus een goeie opvoeding gehad. 't Beestje gedreug zich op elk gebied heel fatsoenlijk en 't brocht f 140,- op. Domselaar, de fietsenmaaker, was de gelukkige en dee het 't daodelijk

weer aan de Kruuf verkocht. Toen ze 't saomen naor z'n hokje brochten, schient er nog iets biezonders gebeurd te wezen, maor dat weten alleen de Kruuf en Donselaar, maor daor had 't keu gien schuld aan.

Ik zou over dee bazar nog heul veul kunnen vertellen. Zo over 't rad van avontuur, waor onze gemeentesecretaoris zich hees het staon schreuwen, maor 't het veul geld opgebracht. Ze hebben in Wombarg wel us gemeend, dat de minsen niet veul veur het Greune Kruus over hadden, maor ze hebben noe wel ondervunden, dat 't Greune Kruus hier hoog staot angeschreven. We hopen, dat dit zo zal blieven.

Bron: De Nieuwe Holevoet, 17 juni 1950.
Bewerkt door G.D. Marringa.

DE TROUWE DIENSTKNECHT

Ds. L.C. Schuller tot Peursum was predikant in Woudenberg van 1870 - 1875. In zijn boek "Weggevlotene jaren" heeft hij o.a. deze Woudenbergse periode beschreven. Het hoofdstuk "De trouwe dienstknecht" willen wij graag opnemen in ons mededelingenblad.

De trouwe dienstknecht

Beste, trouwe Gies! Inderdaad ik heb veel van u gehouden en u op hoge prijs gesteld, maar nu ik na jaren aan u terugdenk, en meer mensen heb leren kennen, meen ik toch, dat toen gij dagelijks om ons heen waart, ik niet genoeg erkend heb, welk een onwaardeerbaar en onvergelijkelijk trouwe kerel gij waart.

Gies, - niemand in het dorp en omstreken noemde hem anders. Op het gemeentehuis, in de boeken, moge hij uitvoeriger bekend hebben gestaan, *Gies* was voldoende, ieder wist wie Gies was: Gies van de dominee, Gies van

de meester, Gies van de dokter en met een van die drie namen genoemd, naarmate men door zijn bemiddeling een van die drie dorps-notabiliteiten zocht; soms Gies van Berend als men zijn vader nog gekend had.

Toen de jonge proponent (beroepbaar verklaarde theoloog) zijn eerste pastorie kwam bekijken en verrukt was van de wel bouwvallige, maar zonnige en ruime woning met prachtige tuin, dacht moederlijke wijsheid terstond aan de veelvuldige eisen van de bearbeiding daarvan, en vroeg, of niet met iemand een overeenkomst daaromtrent moest worden aangegaan.

"Wel nee", zeiden de kerkvoogden, "daar is *Gies* voor". Of er dan niet met die *Gies* moest worden onderhandeld? "Onderhandeld? gans onnodig! *Gies* kon wel geroepen worden tot kennismaking maar *Gies* "*sting*" er voor". Het was duidelijk, dat gelijk de dominee voor preken en catechiseren stond, de meester voor de schooljongens en de dokter voor geboorten en ziekten, evenzo *Gies* stond voor graftengraven, overluiden van doden en voor de tuin van de dominee. Berend had dat altijd gedaan en *Gies* was zijns vaders wettige opvolger.

Gies had ook al het zijne gedaan. Als de "vicante" plaats vervuld werd en er een nieuwe dominee kwam, - hem om het even wie de kerkeraad beroepen zou, - maar "het minsje" moest toch eten en zich warmen, en *Gies* zorgde al vast dat de tuin naar het jaargetijde wat opleveren kon en had op de houtveiling "mien!" geroepen, het hout gehakt en in de pastorie-tuin opgestapeld en den "ontaris" laten schrijven dat het voor "den neie dominee" was. Wat zou die nieuwe, onervaren dominee zonder *Gies* geweest zijn? Ook de kerkeraadsliden deden hun best om hem wijsheid te leren, maar niemand kende al de adats (gewoontes) der gemeente en dacht zo aan de kleinigheden als *Gies*.

"Dominee begint zeker hier in de straat met bezoek te doen?" vroeg hij 's maandags na de intrede, toen de indeling van de nieuwe week, die twee preken moest zien geboren worden, mij nog een onopgelost raadsel was. En

toen ik even aarzelde, drong hij aan: "ze rekenen er op; bij die en die moet ge bedanken voor de stoelen". Welzeker "de stoelen". Uit de kerk konden met de bevestiging geen stoelen gemist worden, maar de gasten en ringbroeders moesten in de pastorie tussen de twee beurten toch behoorlijk aanzitten en Gies had eigener autoriteit de Achterstraat belast met stoelenlevering, al had men ze dáár óók nodig voor de buitenboeren, die tussen de twee kerktijden overbleven. Hij had ze al teruggebracht, maar dominee moest gaan bedanken, en dat was een uitnemende drangreden om maar terstond met huisbezoek te beginnen.

Wat er alzo moest gedaan worden, wist Gies steeds met een enkele, korte zinsnede duidelijk te maken en tevens met een bescheidenheid, die zelden of nooit wat voor hemzelf vroeg. Hoe billijk werd ik door hem behandeld! Hij had zijn daggeld zelf bepaald op twaalf stuivers; als zijn broêr meehielp kreeg die er tien. Met het begin van april werd echter het weekbriefje verhoogd. "Hoe zit dát, Gies? "Nou, de zommertied is begonnen, dan is het daggeld veertien stuvers", en die betaalde ik totdat hij mompelde "wintertied", en weêr een dubbeltje minder in rekening bracht.

Hoe Gies berekende wat meester, dokter en dominee ieder voor zichzelf betalen moesten, was ons, als wij erover spraken, een raadsel. Hij sloeg de week over ons drieën om, maar ieder had de indruk dat Gies het langst bij hem gewerkt had. Hij had de gave om overal op het juiste oogenblik bij de hand te wezen. Als ik hem nodig had, ging ik maar aan de tuindeur staan en schreeuwde: Gies! Was hij in eigen tuin of in die van de meester, die met de pastorietauin evenwijdig liepen, dan kreeg ik dadelijk antwoord, en door hem alleen bekende sluipwegen en gaten in de heggen stond hij spoedig vóór mij.

Was hij in den tuin van den dokter, die buiten het bereik lag, dan werd de kreet verder gegeven van de ene tuin op de anderen, totdat Gies geroepen had: "jao 'k kum"! Ongeduldig werd hij alleen als Jans, zijn vrouw,

nu "óók al" roepen ging, wanneer hij juist met mij over de belangen van een groentenvak of bloemenperk sprak. "Noe joa dern, skrauw mer zoo niet," mompelde hij, als zij haar roepen wat te schielijk herhaalde, en bracht eerst het gesprek ten einde. Soms zei hij: "dan en dan ben ik er niet". Hij moest dan een graf graven, of om elf uur een dode overluiden. als de meester ten minste geen jongens uit de school wilde afstaan.

"Dat deên de jongens gern", maar toch vond Gies het niet onnodig hen soms te belonen, en "na sjooltied, as ze der les goed ekost hadden en meister niet had huiven te sjimpen" mochten zij bij hem komen en om een tol "raaijen", een soort van loterij, of om een appel, die eerst over de knie van Gies' werkbroek was glimmend gewreven. Ik breng nu de spraak van Gies zooveel mogelijk in duidelijk taal over, maar het heeft enige tijd geduurd eer ik hem goed verstond. Al was mijn geboorteplaats geen vier uur van de zijne verwijderd, wij spraken niet dezelfden taal. Gies had, als vele zijner dorpsgenooten, een handigheid in het inslikken van lettergrepen die een Engelsman zou hebben kunnen beschamen. Zo ontdekte ik met wat moeite dat: "*sjuum'n*", schoonmaken betekende en: "*tieng*" zenden, tijding sturen was.

Van hem leerde ik dat er een onderscheid was tussen een "*vrouw*" en een "*mens*". Toen ik vond dat de tuin wat spoediger moest gewied worden dan hij alleen afkon, en hem voorstelde om zijn broer een dag aan het werk te stellen, beweerde hij: "wieden, behoef je geen mens voor te nemen, dat kan een vrouw wel", en Jans wiede de tuin.

De uitdrukking: *te velde gaan* was voor hem van onberekenbaar ruime betekenis. Een der eerste ziektegevallen in mijn herderlijke arbeid, weldra door de dood gevolgd, was het ongeval dat een spoorwegarbeider overkwam, die naar het Ziekenhuis te Utrecht werd overgebracht.

"U moet de vrouw gaan toespreken", vermaande Gies. "Beste jongen, ik zal van middag gaan". "Van daag niet", zei Gies "de vrouw is te velde". "Nu, die akker zal wel niet zo ver weg zijn of ik kan haar wel vinden", antwoordde ik. "Akker?" vroeg Gies met verbaasde ogen, alsof ik frans gepraat had, "wel vinden?" en toen met wat luider stem: "de vrouw is te veld; naar haar man, naar het Ziekenhuis", verklaarde hij, toen ik het blijkbaar nog niet begreep; te velde gaan was hier: optrekken naar de stad.

"Daar gaat Dirk van Kobus te velde met Ant van Gerrigie, "heette het, toen wij samen keken naar de schade, die de rups in de kool aanrichtte. Over de beukenhaag wees hij naar een jong paar, dat 's zondags gekleed en onder het bekijk wat verlegen naar het gemeentehuis wandelde. Te velde gaan was nu: zich laten aantekenen en onder de geboden komen.

Toen een viertal jaren later, terwijl ik catechisatie gaf, mijn vrouw met mijn vriend had uitgemaakt dat ik in mijn ongehuwden staat de prettigste kamer voor studeervertrek had genomen, maar nu beter deed met die voor huiskamer af te staan en naar het opkamertje te verhuizen, waar volgens hun onmiddellijke opmeting, de boekenkasten juist staan konden, zuchtte ik tegen Gies, dat het overbrengen der boeken mij heel wat tijd zou kosten.

"Och wat", zei Gies, die op de hand van mijn vrouw was, "als ik mijn broer mag medebrengen en wij gaan om zes uur te velde dan kan vóór de middag alles wel overgebracht zijn". Te veld gaan was nu: de handen aan het werk slaan.

Wordt vervolgd.

bewerkt door G.D. Marringa.

STICHTSE HISTORISCHE REEKS

Medio november 1994 zal als deel 18 van de Stichtse Historische Reeks verschijnen: "Husinghe ende Hofstede". Het betreft een institutioneel-geografische studie van de rechtspraak over onroerend goed in de stad Utrecht in de middeleeuwen, geschreven door de Utrechtse rechtshistoricus drs. M.W.J. de Bruijn.

De verkoopprijs bedraagt f 85,-.

Leden van SHR-participanten kunnen dit boek aanschaffen bij voorintekening voor f 70,- via de Stichting Oud Woudenberg. Nadere informatie en/of opgave bij het sekretariaat tot uiterlijk 1 oktober 1994.

JAARVERSLAG

Bestuur

In de samenstelling van het bestuur zijn de volgende veranderingen te vermelden. Per 1 april is het sekretariaat door de heer W.C. Kok overgedragen aan de heer J. van Lambalgen. De heer Kok werd 2e sekretaris en houdt het donateursbestand bij. Het vice-voorzitterschap is van de heer M.J. Hendrikse overgenomen door de heer H. Schouten.

Per 31 december 1993 was het bestuur als volgt samengesteld:

H.G. Moesbergen,	voorzitter
J. van Lambalgen,	sekretaris
H. Wildschut,	penningmeester
H. Schouten,	vice-voorzitter
W.C. Kok,	2e sekretaris
mw. J.H. Blokhuis	
M.J. Hendrikse	
Th. van Straalen	

J.J. Timmer
W. van der Wiel

Medewerkers: G.D. Marringa en D.A. Eilander.
Erebestuursleden: C.J. van Ekris, K.C. van Lunteren,
G. Moesbergen en C. Wolswinkel.

Gastdames tijdens openstelling oudheidkamer: mevr. H. de Kruif-Versteeg en mevrouw Floor.

Het bestuur vergaderde in 1993 op 10 februari, 30 maart, 14 april, 2 juni, 1 september en 27 oktober.

Aktiviteiten

17 februari: op uitnodiging van de heer Schuurman bezocht het bestuur de prachtig gerenoveerde oude pastorie.

17 maart: onze Stichting heeft deelgenomen aan de historische markt van alle historische verenigingen in de provincie Utrecht, die georganiseerd werd door de Stichting Stichtse Geschiedenis.

20 april: lezing van de vier historische verenigingen (Leusden, Renswoude, Scherpenzeel en Woudenberg), ditmaal georganiseerd door de Historische kring Leusden. Drs. P.C.B. Maarschalkerveerd sprak over "Stad en platteland in de middeleeuwen, Amersfoort en Eemland, een twee-eenheid".

15 september was de excursiedag. Reisdooel was Zuthpen. Er waren 103 deelnemers.

11 november: onze donateursavond in de zaal van hotel Schimmel. De heer Th. van Straalen hield een lezing over "Het protestantse kerkinterieur in historische kerken".

12 november bezocht de heer F. Vogelzang, consultant regionale geschiedenis van de Stichting Stichtse Geschiedenis onze oudheidkamer.

Verder hebben enkele groepen en schoolklassen de oudheidkamer bezocht. Op verzoek werden twee dia voorstellingen verzorgd.

Medewerking werd verleend aan een uitzending van Radio Utrecht bij het Henschotermeer.

Met een aantal historische verenigingen in onze omgeving hebben we een ruilabonnement op de verenigingsperiodes.

Werkgroepen

Onze Stichting kent de volgende werkgroepen:

Werkgroep publiciteit, oudheidkamer, veldnamen en archeologie. Een verslag van hun werkzaamheden wordt gegeven door een der leden van deze groepen.

Werkgroep Publiciteit

De werkgroep bestaat uit de bestuursleden H. Schouten, Th. van Straalen en J.J. Timmer. Toegevoegd is de donateur en niet bestuurslid G.D. Marringa.

Drie werkgroepleden hebben een volledige dagtaak in loondienst en één lid is gepensioneerd. De werkgroep doet een beroep op donateurs, die vrije tijd beschikbaar hebben, ook een "steentje" te willen bijdragen. De werkgroep kan nog veel vrijwillige arbeidskrachten gebruiken. Er kwam een Klapperman tot stand en drie mededelingenbladen konden worden samengesteld en verzonden. De werkgroep werd daarbij gesteund door de deskundige type inbreng van mw. G.J. van Straalen. Het is de bedoeling om naast de Klapperman in de toekomst te komen tot een Woudenbergse Historische Reeks. In deze reeks zullen historische gegevens worden verzameld, die niet direkt geschikt zijn om op te nemen in een Klapperman. Deze reeksen worden dan tegen betaling van kosten beschikbaar gesteld. De heer Ir. W.H.M. Nieuwenhuis uit Amstelveen heeft veel onderzoek verricht. De resultaten van de onderzoeken zijn bijzonder geschikt voor publikatie in de Woudenbergse Historische Reeks.

Leden van de werkgroep verzorgden voor Projekt Woudenberg in de oudheidkamer een achttal lezingen, veelal met dia's.

Ook in 1993 verzorgde de werkgroep in de maand december voor de donateurs een wenskaart.

De werkgroep gaat zich ook toeleggen op het beheer van de diatheek, bibliotheek en fototheek. Regelmatig is en wordt er gewerkt aan het sorteren van honderden foto's uit de Woudenberger, geschonken door de uitgever, de B.D.U. te Barneveld.

De mogelijkheden zullen worden onderzocht om te trachten de Klappermannen en de Woudebergse Historische Reeksen te verkopen via de boekhandel. Uiteraard blijven deze boekwerken ook te koop in de Oudheidkamer.

Werkgroep veldnamen

De werkgroep veldnamen heeft na een periode van weinig activiteiten, o.a. door ziekte en drukke werkzaamheden van de leden, het verder zoeken naar oude veldnamen weer opgepakt. Er werd een inventarisatie gemaakt van de reeds bekende veldnamen en deze werden in kaart gebracht. Ook heeft de werkgroep beslag kunnen leggen op kaarten met oude kadastrumnummers en op luchtfoto's. Met deze nummers en foto's kunnen de terreinen met de oude veldnamen gemakkelijker gelokaliseerd worden. Ook werd een aantal agrariërs bezocht om bij hen navraag te doen naar oude veldnamen. Het is de bedoeling dat deze bezoeken geïntensiveerd worden. De werkgroep bestaat uit de leden: M.J. Hendrikse (voorzitter), W. van der Wiel, Th. van Straalen en W.C. Kok.

Werkgroep archeologie:

In de afgelopen winterperiode is door D.A. Eilander een onderzoek gestart naar de bewoning en ontginning in het bosgebied van "De Treek-Henschoten". Doel is na te gaan wat met name vanaf de 12e eeuw in deze streek heeft plaatsgevonden. In die tijd kwam nl. het gebied onder beheer van de Abdij van Oostbroek nabij De Bilt. Om de activiteiten beter te kunnen volgen is eerst over een klein gebied bodemkundig en hydrologisch onderzoek verricht. Van de bodem zijn de gronden met een hogere natuurlijke vruchtbaarheid (moder podholgronden) het eerst benut voor het aanleggen van akkers. In deze gronden werden veel sporen van brandcultuur aangetroffen.

Mede aan de hand van oude kaarten is een gedeelte van de reeds in 1640 bekend staande "Heynschoter Eng" in kaart gebracht (bewerking met potstalmest waarin veel heideplaggen zijn verwerkt). Deze gronden liggen in de nabijheid van de plaats waar de hofstede "Groot Heynschoten" reeds in de 12e eeuw bestond. Van de oude omwalling van de hofstede wordt nog een gedeelte aange- troffen.

De bodemerosie nam door het steken van plaggen geweldig toe. Grote delen van het bosgebied zijn met stuifzand bedekt (stuifduinen). Om de akkers tegen het verstui- vende zand te beschermen werden ze vaak door opgeworpen zandwallen omgeven (bantuinen). Onder invloed van de druk van het grondwater van de Utrechtse Heuvelrug (kwel) is er langs de oostelijke rand van het bosgebied veen gaan groeien, wat plaatselijk is afgegraven voor turf.

Ook zijn oude gegraven waterlopen in het bosgebied (sprengen) in kaart gebracht. Door verlaging van het grondwaterpeil liggen deze grotendeels droog. Het onderzoek wordt voortgezet.

Door W. van der Wiel is het landschap in het gebied van de Randweg voor de aanleg alsmede de voortgang van de werkzaamheden fotografisch vastgelegd.

De werkgroep bestaat uit de leden: D.A. Eilander, M.J. Hendrikse en W. van der Wiel.

Werkgroep oudheidkamer

De werkgroep heeft ondermeer de volgende taken:

- het ontvangen en begeleiden van bezoekers
- het ordenen en registreren van geschenken
- het organiseren van exposities
- het instandhouden van de oudheidkamer (geschiedkun- dige voorwerpen, foto- en dia-archief en biblio- theek)

Dat het ontvangen en begeleiden naar tevredenheid is verlopen is mede mogelijk gemaakt door de gastdames mw. De Kruif-Versteeg en mw. Floor.

Het uitgebreide foto-archief is het afgelopen jaar door mw. Blokhuis en dhr. Marringa met assistentie geordend en toegankelijk gemaakt. Dhr. Van Straalen heeft in dezelfde periode de bibliotheek ingedeeld, terwijl de heren Van der Wiel en Schouten de overige algemene zaken van de oudheidkamer voor hun rekening hebben genomen.

Afgelopen jaar en het lopend jaar is de expositie gewijd aan groepsfoto's van Woudenbergers van voor de jaren zestig. Het ligt in de bedoeling tegen het eind van het lopend jaar de expositie te wijzigen. De mensen die foto's voor de huidige expositie tijdelijk ter beschikking hebben gesteld zullen deze te zijner tijd terug ontvangen.

Als besluit wil de werkgroep oudheidkamer een ieder bedanken die achter de schermen meegewerkt heeft om één en ander in goede orde te laten verlopen.

Leden van de werkgroep zijn: H. Schouten, beheerder, W. van der Wiel, Th. van Straalen, mw. J.H. Blokhuis en G.D. Marringa.

J. van Lambalgen, sekretaris.

BESTUURSMEDEDELING

De eerstvolgende donateursavond wordt gehouden op donderdag 10 november a.s. in Hotel Schimmel. Er zal dan een dia-lezing gehouden worden met als titel "*Woudenberg voorheen en thans*" door ons bestuurslid mevr. Mien Blokhuis.

Wilt u deze avond alvast noteren in uw agenda?

